

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР

**УЛС ТӨР, ХУУЛЬ ХЯНАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮРЭЭН ДЭХ
АВЛИГЫН ТАЛААРХ ТӨСӨӨЛЛИЙН 2017 ОНЫ СУДАЛГААНЫ
ТАЙЛАН**

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

Улаанбаатар хот

2018 он

Хянан тохиолдуулсан:

Авлигатай тэмцэх газрын Судалгаа шинжилгээний
албаны дарга, ахлах комиссар Ц.Шинэбаяр

Боловсруулсан:

Авлигатай тэмцэх газрын Судалгаа шинжилгээний
албаны ажилтан, комиссар Ц.Бадам

Эх бэлтгэл:

Хэвлэлд:

Цаасны хэмжээ: В5

Хэвлэлийн худаас:

Хэвлэсэн тоо:

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

© Авлигатай тэмцэх газар, 2018 он

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ	1
НЭГ. 2017 ОНЫ УЛС ТӨР, ХУУЛЬ ХЯНАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮРЭЭН ДЭХ АВЛИГЫН ТҮВШИН.....	3
ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД	3
ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 1. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ЦАР ХҮРЭЭ	4
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 1.1 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТҮГЭЭМЭЛ БАЙДАЛ.....	5
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 1.2 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТҮВШНИЙ ӨӨРЧЛӨЛТ	5
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 1.3 ТӨРИЙН ИНСТИТУЦ ДЭХ УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТАРХАЛТЫН ЦАР ХҮРЭЭ	6
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 1.4 ТӨРИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААН ДАХЬ УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТАРХАЛТЫН ЦАР ХҮРЭЭ	7
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 1.5 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН НӨЛӨӨЛӨЛ.....	8
ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 2. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХЭЛБЭР	9
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 2.1 ХЭЭЛ ХАХУУЛИЙН ХЭЛБЭР	10
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 2.2 ХУУЛЬ БУС НӨЛӨӨЛЛИЙН ХЭЛБЭР	11
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 2.3 УЛС ТӨРИЙН НАМ, БҮЛЭГЛЭЛ, УЛС ТӨР, БИЗНЕС, ГЭМТ ХЭРГИЙН БҮЛЭГЛЭЛҮҮДИЙН ХАРИЛЦАА ХАМААРАЛ.....	12
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 2.4 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХЭЛБЭР.....	13
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 2.5 УЛС ТӨРИЙН ХҮРЭЭН ДЭХ ХЭЭЛ ХАХУУЛЬ ӨГӨХ, АВАХ АРГА.....	14
ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 3. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ШАЛТГААН, НӨХЦӨЛ	15
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 3.1 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГАД НӨЛӨӨЛСӨН ХҮЧИН ЗҮЙЛС	16
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 3.2 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТҮВШИНД НӨЛӨӨЛЖ БУЙ ТӨРИЙН АЛБАН ДАХЬ ДУТАГДАЛ, ДОГОЛДОЛ.....	17
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 3.3 УЛС ТӨРИЙН ХҮРЭЭН ДЭХ ХҮРЭЭЛЛҮҮДИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ	18
ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 4. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХОР УРШИГ, ҮР ДАГАВАР.....	19
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 4.1 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХОР УРШИГ	20
ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 4.2 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГААР ОЛСОН ХӨРӨНГИЙН ЗАРЦУУЛАЛТ ...	21
ХОЁР. БУСАД ҮЗҮҮЛЭЛТ.....	22
АВЛИГЫН ТҮВШИН.....	22
УЛС ТӨРИЙН НАМУУДЫН АВЛИГАД АВТСАН БАЙДАЛ	22
АВЛИГЫН ХҮРЭЭНИЙ ТҮГЭЭМЭЛ БАЙДАЛ.....	23
БИЗНЕС ЭРХЛЭГЧДИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЯВЦАД ЗАРЦУУЛЖ БУЙ АВЛИГЫН ХЭМЖЭЭ	24
ХЭЭЛ ХАХУУЛЬД ЗАРЦУУЛСАН МӨНГӨНИЙ ХЭМЖЭЭ.....	24
ДЭЭД ТҮВШНИЙ АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	25
ГУРАВ. ШИНЖЭЭЧДИЙН ТАЛААРХ ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ.....	26
ДҮГНЭЛТ	27

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын үнэлгээ, үзүүлэлтийн схем	2
Зураг 2. Улс төрийн авлигын түвшин, 2008-2017 онд.....	3
Зураг 3. Шалгуур үзүүлэлтийн үнэлгээ	3
Зураг 4. Улс төрийн авлигын цар хүрээний үнэлгээ.....	4
Зураг 5. Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшин.....	5
Зураг 6. Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшний өөрчлөлт.....	5
Зураг 7. Нийтийн алба /төрийн байгууллага/-ын үйл ажиллагаан дахь авлигын түвшин	7
Зураг 8. Улс төрийн хүрээний авлигын нөхцөл байдал, /салбар, үйл ажиллагааны чиглэл/	8
Зураг 9. Улс төрийн авлигын хэлбэрийн үнэлгээ	9
Зураг 10. Хээл хахуулийн хэлбэрийн үнэлгээ	10
Зураг 11. Хууль бус нөлөөллийн үнэлгээ	11
Зураг 12. Улс төрийн хүрээн дэх авлигын хэлбэр	13
Зураг 13. Улс төрийн хүрээнд хээл хахууль өгөх, авах аргуудын үнэлгээ.....	14
Зураг 14. Шалтгаан, нөхцөл.....	15
Зураг 15. Улс төрийн хүрээн дэх хүрээллүүдийн нөхцөл байдал	18
Зураг 16. Улс төрийн авлигын хор уршиг, үр дагавар.....	19
Зураг 17. Улс төрийн хүрээний авлигын улмаас учирсан хор уршиг, сөрөг үр дагаврын түвшин...	20
Зураг 18. Улс төрийн авлигаар олсон хөрөнгийн зарцуулалт	21
Зураг 19. Монгол Улс дахь авлигын түвшин	22
Зураг 20. Монгол Улс дахь улс төрийн намуудын авлигад автсан байдал.....	22
Зураг 21. Авлигыг бууруулахад шаардлагатай арга хэмжээ.....	25
Зураг 22. Шинжээчдийн хүйс	26
Зураг 23. Шинжээчдийн нас.....	26
Зураг 24. Шинжээчдийн ажиллаж буй салбар.....	26

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Салбар, хүрээнд авлига тархсан цар хүрээ	6
Хүснэгт 2. Нөхцөл байдлын үнэлгээ	12
Хүснэгт 3. Улс төрийн авлигад нөлөөлсөн хүчин зүйлсийн үнэлгээ.....	16
Хүснэгт 4. Улс төрийн авлигын түвшинд нөлөөлж буй төрийн албан дахь дутагдал, доголдол.....	17
Хүснэгт 5. Сүүлийн нэг жилийн хугацаан дахь авлигын нөхцөл байдал.....	23
Хүснэгт 7. Бизнес эрхлэгчдээс авлигад зарцуулсан мөнгөний хэмжээ /хувь/	24
Хүснэгт 8. Бизнес эрхлэгчдээс авлигад зарцуулсан мөнгөний хэмжээ /зорилгоор/, сая төгрөгөөр .	24

УДИРТГАЛ

Авлигатай тэмцэх газраас “Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөллийн судалгаа”-г 10 дахь удаагаа зохион байгуулав. Олон нийтэд танилцуулж буй энэхүү судалгааны тайлан Монгол Улс дахь авлигын нөхцөл байдал, ялангуяа “том авлига” гэж онцлон нэрлэдэг улс төрийн хүрээний авлигын талаар тодорхой төсөөлөл өгөх юм.

Судалгааны хүрээнд дараах зорилтыг тавьж зохион байгуулав.

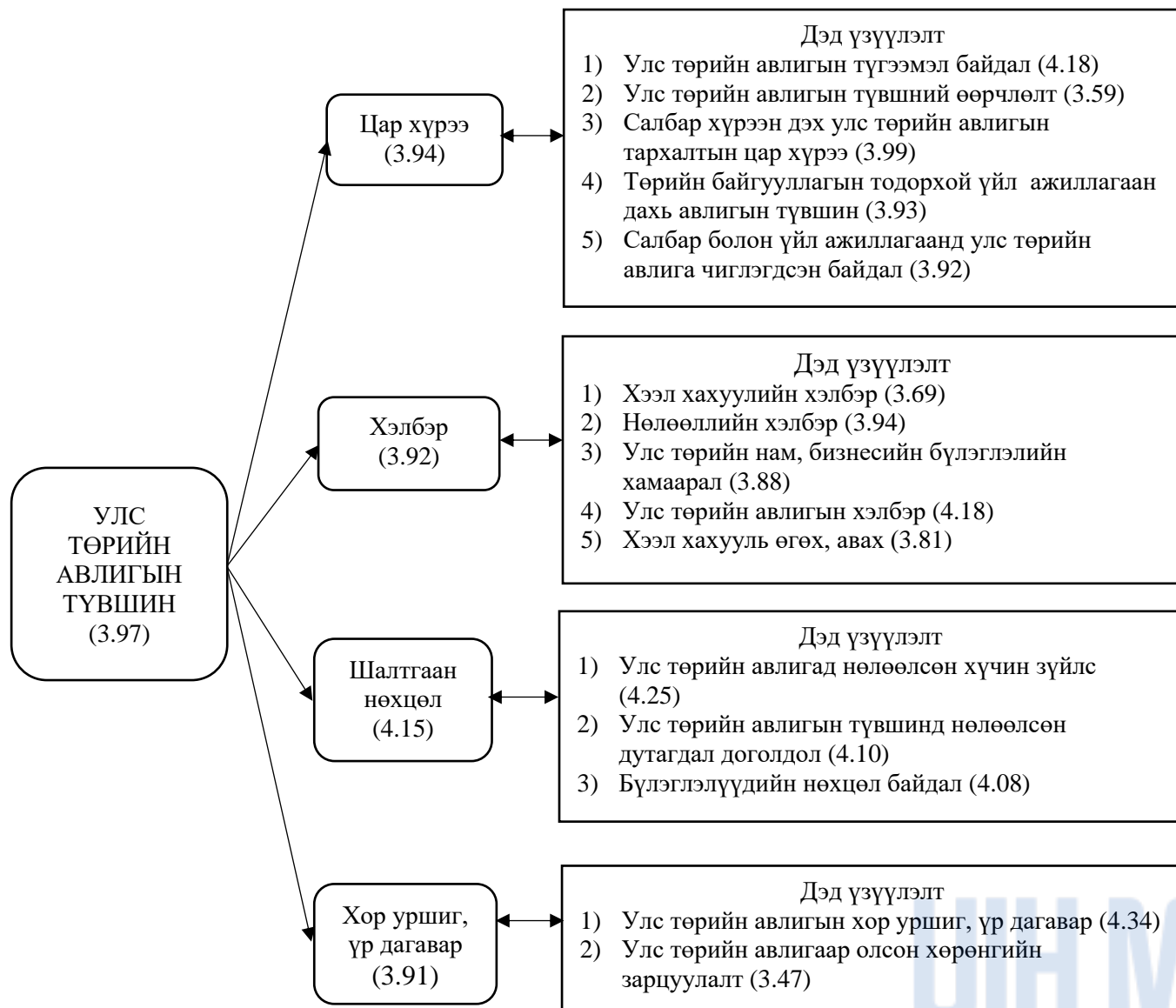
- Авлигын талаарх төсөөлөл, хандлага, шалтгааныг тодруулах;
- “Дээд (өндөр) түвшний” хүрээн дэх авлигад автагдсан байдал, цар хүрээ, авлигын хэлбэрийг авч үзэх;
- “Дээд (өндөр) түвшний” авлигын шалтгаан нөхцөл, түүнд нөлөөлж буй хүчин зүйлийг тодруулах;
- “Дээд (өндөр) түвшний” авлигын хэмжээ, түүний хор уршиг, үр дагаврыг гаргах;
- “Дээд (өндөр) түвшний” хүрээн дэх авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааг үнэлүүлэх, түүнд нөлөөлж буй хүчин зүйлийг тодруулах зэрэг болно.

Судалгааны арга зүй: “Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөллийн судалгаа” –ны хүрээнд нийтийн алба (шүүх, хууль сахиулах салбараас бусад), шүүх, хууль сахиулах салбар, хэвлэл мэдээллийн салбар, улс төрийн нам, иргэний нийгмийн байгууллага, Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулж буй олон улсын байгууллага, бодлогын судалгаа, олон нийтийн санал бодлын судалгаа, бизнесийн салбар, иргэдийн төлөөллийг оролцуулан нийт 65 шинжээчийг хамруулсан. Судалгааны мэдээллийг цуглуулахдаа асуулгын аргыг ашигласан ба шинжээчдээр асуулт бүрийг “1-ээс 5” гэсэн баллаар үнэлүүлэн тооцоолсон. Баллын үнэлгээ буурах тусам эерэг утгыг илэрхийлж байгаа бол баллын үнэлгээ өсөх тусам сөрөг утгыг илэрхийлдэг.

Судалгаа нь авлигын хандлага, авлигад өртөмтгий ажил, албан тушаал, авлигад нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тодорхойлох, авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг төлөвлөх, хэрэгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой. Мөн улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээний авлигын эсрэг үйл ажиллагааны үр дүнг үнэлж дүгнэхэд мэдээллийн чухал их сурвалж болох учиртай.

Судалгааны мэдээлэлд шинжилгээ хийхдээ “Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөллийн 2016 оны судалгаа”–ны тоо баримттай харьцуулан шинжилж, гарсан өөрчлөлт, үр дүнг тогтоосон болно.

Зураг 1. Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын үнэлгээ, үзүүлэлтийн схем

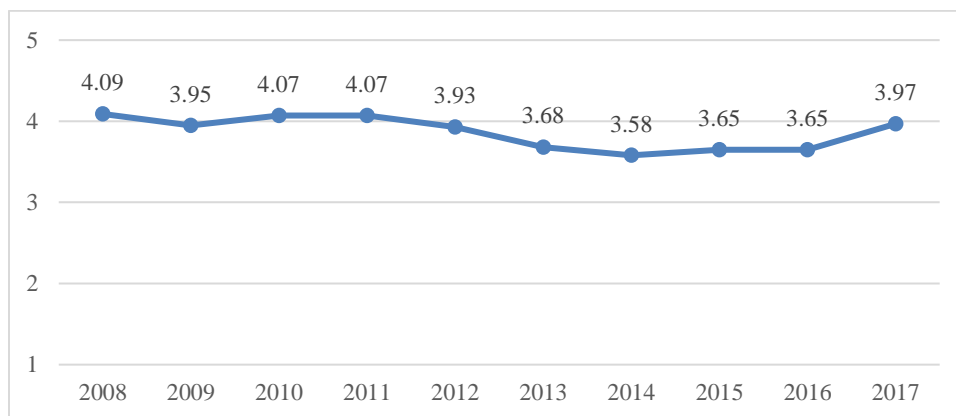

ОИХМН
СУДАЛГААНЫ САН

НЭГ. 2017 ОНЫ УЛС ТӨР, ХУУЛЬ ХЯНАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮРЭЭН ДЭХ АВЛИГЫН ТҮВШИН

Монгол Улс дахь улс төрийн авлигын түвшин 2011 оноос тогтмол буурч ирсэн боловч 2015-2016 онд 0.07 пунктээр өссөн. Харин 2017 онд 3,97 болж өнгөрсөн оноос 0.32 пунктээр өссөн байна.

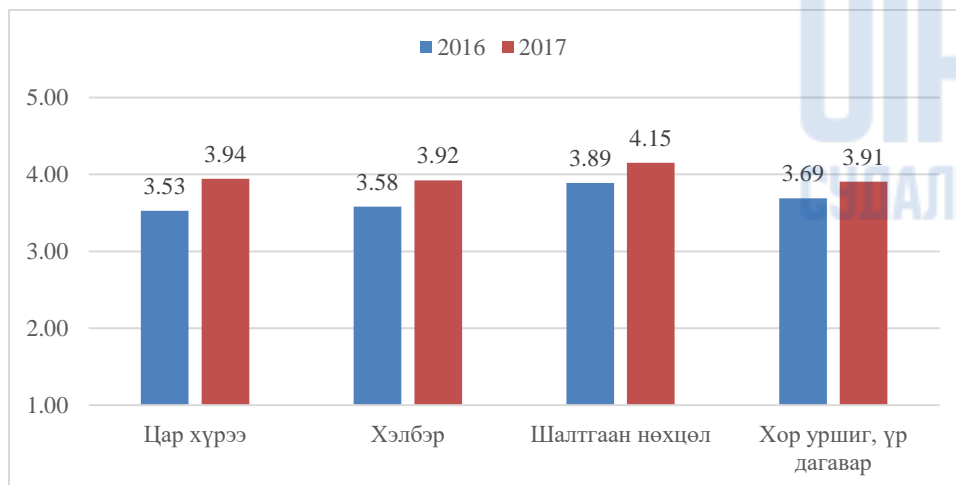
Зураг 2. Улс төрийн авлигын түвшин, 2008-2017 онд

ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

Улс төрийн авлигын түвшинг тогтоохдоо үндсэн дөрвөн шалгуур үзүүлэлтийг ашигладаг. 2017 оны судалгаагаар улс төрийн авлигын цар хүрээний үнэлгээ өмнөх оноос 0.42 пунктээр өссөн бол авлигын хэлбэрийн үнэлгээ 0.34 пунктээр өсчээ. Харин авлигын шалтгаан нөхцлийн үнэлгээ 0.26 пункт, хор уршиг, үр дагаврын үнэлгээ 0.22 пунктээр өссөн дүнтэй гарлаа.

Зураг 3. Шалгуур үзүүлэлтийн үнэлгээ

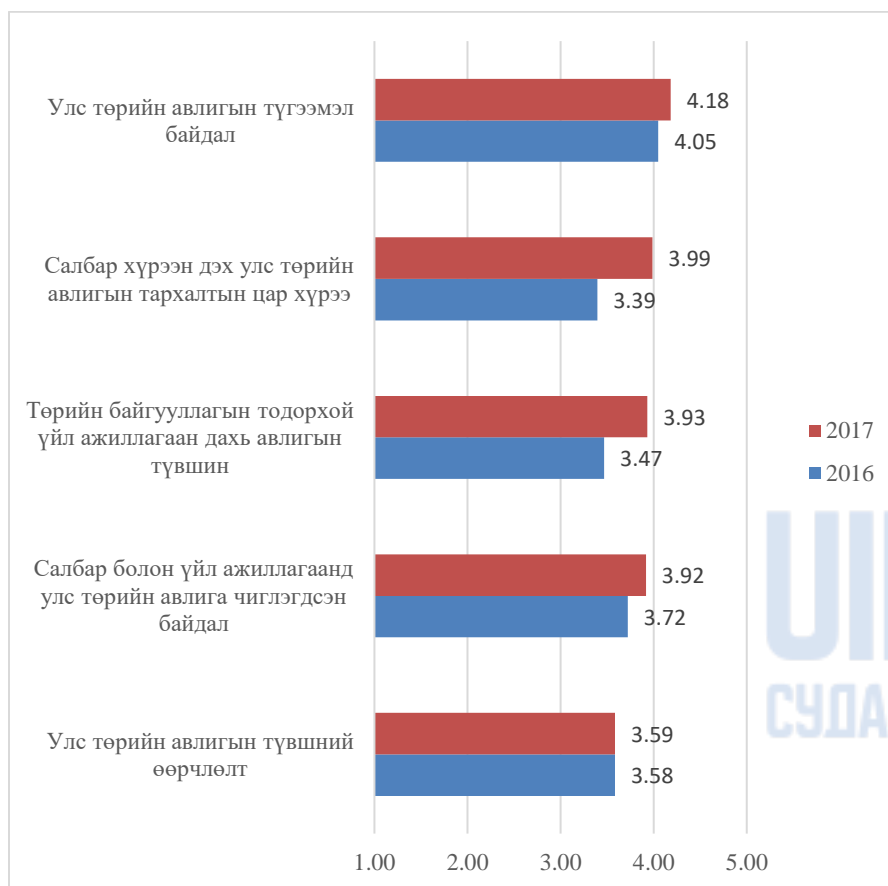

ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 1. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ЦАР ХҮРЭЭ

Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын цар хүрээний үзүүлэлт 3.94 гарч өмнөх оноос 0.42 пунктээр өссөн байна.

Улс төрийн авлигын цар хүрээг нийт 5 дэд үзүүлэлтийн хүрээнд тодорхойлсон бөгөөд үүнээс улс төрийн авлигын түгээмэл байдлын үнэлгээ 4.18 пункт буюу хамгийн өндөр гарсан байна. Өнгөрсөн оны үзүүлэлттэй харьцуулбал салбар хүрээн дэх улс төрийн авлигын тархалтын цар хүрээний үнэлгээ 0.59 пункт, төрийн байгууллагын тодорхой үйл ажиллагаан дахь авлигын түвшний үнэлгээ 0.46 пункт, салбар болон үйл ажиллагаанд улс төрийн авлига чиглэгдсэн байдлын үнэлгээ 0.20 пункт, улс төрийн авлигын түвшний өөрчлөлтийн үнэлгээ 0.01 пункт, улс төрийн авлигын түгээмэл байдлын үнэлгээ 0.13 пунктээр тус тус өссөн байна.

Зураг 4. Улс төрийн авлигын цар хүрээний үнэлгээ

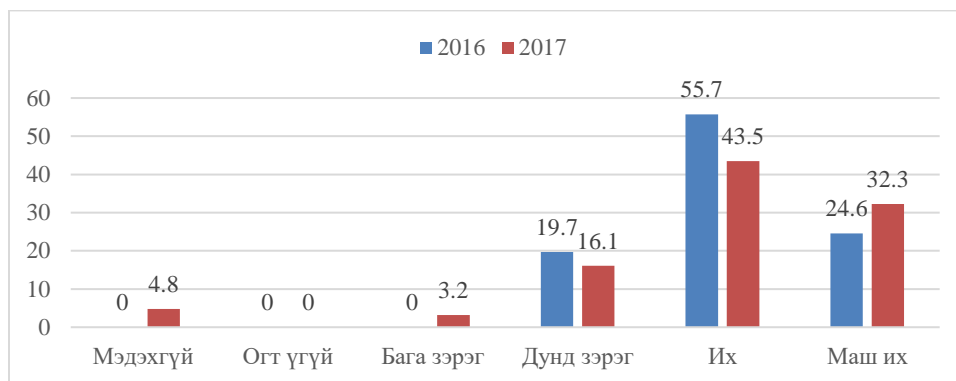

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 1.1 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТҮГЭЭМЭЛ БАЙДАЛ

Улс төрийн авлигын түгээмэл байдлын үзүүлэлт 4.18 гарч өмнөх оныхоос 0.13 пунктээр өссөн байна.

Шинжээчид улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлига их байгаа гэж 43.5 хувь нь үзэж байгаа бол 32.3 хувь нь маш их гэж үнэлжээ. Судалгааны мэдээллээс үзвэл арван шинжээч тутмын долоо нь Монгол Улсын улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээнд авлига түгээмэл байсан гэж үнэлж байна.

Зураг 5. Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшин

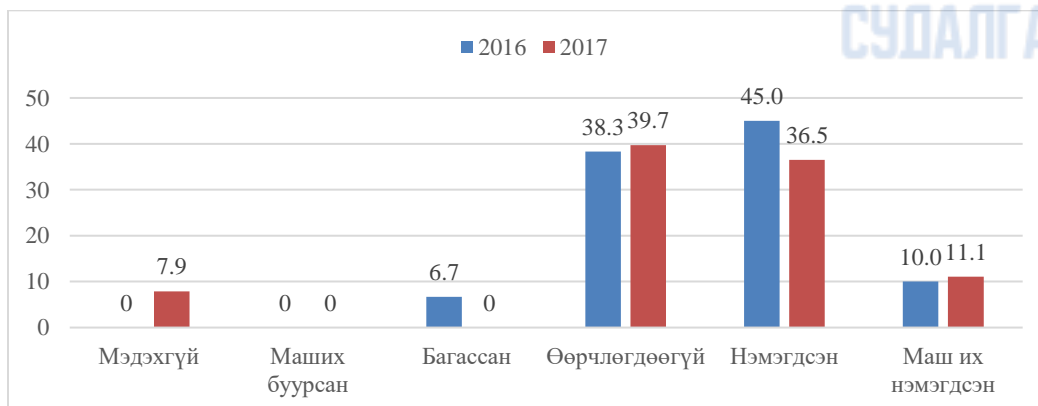

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 1.2 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТҮВШНИЙ ӨӨРЧЛӨЛТ

Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшний өөрчлөлтийн байдалд өгсөн үзүүлэлт 3.59 гарч өмнөх оноос 0.01 пунктээр өссөн дүнтэй байна.

Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлига өмнөх жилээс нэмэгдсэн гэж шинжээчдийн 45.0 хувь нь үзэж байгаа бол 38.3 хувь нь өөрчлөгдөөгүй, 10.0 хувь нь маш их нэмэгдсэн гэж үнэлжээ. Судалгааны мэдээллээс үзвэл арван шинжээч тутмын тав нь Монгол Улсын улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлига өнгөрсөн оноос нэмэгдсэн гэж үзэж байна.

Зураг 6. Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшний өөрчлөлт

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 1.3 ТӨРИЙН ИНСТИТУЦ ДЭХ УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТАРХАЛТЫН ЦАР ХҮРЭЭ

Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээнд хамаарах 15 институцийн авлигын тархалтын үзүүлэлт 3.99 гарч өмнөх оноос 0.59 пунктээр өссөн байна.

Салбар, хүрээний 15 институцийн авлига тархсан байдлын үзүүлэлт өссөн буюу сөрөг үнэлгээтэй гарчээ. Улс төрийн намуудад авлига тархсан байдлын үнэлгээ 4.48 пункт, засгийн газар /яам, агентлаг/-т авлига тархсан байдлын үнэлгээ 4.27 пункттэй гарсан нь авлига хамгийн их тархсан институт болжээ. Харьцуулсан хүснэгтээс үзвэл улс төрийн намуудын авлигын тархалтын үнэлгээ 0.13 пунктээр, засгийн газар /Яам, агентлаг/-т 0.23 пунктээр болон Монгол Улсын Их Хуралд авлига тархсан байдлын үнэлгээ 0.54 пунктээр өссөн сөрөг дүнтэй гарчээ.

Хүснэгт 1. Салбар, хүрээнд авлига тархсан цар хүрээ

	2016 он	2017 он	Өөрчлөлт
1. Улс төрийн намууд	4.36	4.48	0.13
2. Засгийн газар /Яам, агентлаг/	4.03	4.27	0.23
3. Монгол Улсын Их Хурал	3.71	4.25	0.54
4. Тагнуулын байгууллага	2.59	4.08	1.49
5. Прокурор	3.43	4.04	0.61
6. Шүүх	3.44	4.02	0.58
7. Цагдаагийн байгууллага	3.46	3.96	0.50
8. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга, ЗДТГ	3.70	3.93	0.23
9. Ерөнхийлөгчийн засаглалын хүрээ	3.35	3.90	0.56
10. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага /Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн ИТХ/	3.55	3.89	0.34
11. Шүүхийн шинжилгээний байгууллага	2.98	3.86	0.88
12. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага	3.44	3.81	0.37
13. Гадаадын иргэн, харьяатын газар	3.19	3.73	0.54
14. Авлигатай тэмцэх байгууллага	2.88	3.71	0.83
15. Хил хамгаалах байгууллага	2.56	3.54	0.97

UIN.MN
СУДАЛГААНЫ САН

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 1.4 ТӨРИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААН ДАХЬ УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТАРХАЛТЫН ЦАР ХҮРЭЭ

Төрийн үйл ажиллагааны хүрээний 16 тодорхой чиглэлд авлигын тархалтын үзүүлэлт 3.94 гарч өмнөх оноос 46 пунктээр өссөн дүнтэй байна.

Тодорхой 16 чиглэлийн авлига тархсан байдлын үзүүлэлт өссөн буюу сөрөг үнэлгээтэй байна. Тухайлбал албан тушаалын томилгоод авлигын тархалтын үнэлгээ хамгийн өндөр буюу 4.43 пункттэй гарч өмнөх оноос 1.13 пунктээр өсчээ. Хил хамгаалах үйл ажиллагааны чиглэлд авлигын тархалтын үнэлгээ 1.20 пунктээр, гэрч, хохирогчийг хамгаалах ажиллагаанд 0.99 пунктээр, хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах ажиллагаанд 0.74 пунктээр тус тус өссөн нь төрийн үйл ажиллагааны хүрээний авлигын тархалтын үзүүлэлтийг сөрөг гарахад ихээхэн нөлөөлсөн байна.

Зураг 7. Нийтийн алба /төрийн байгууллага/-ын үйл ажиллагаан дахь авлигын түвшин

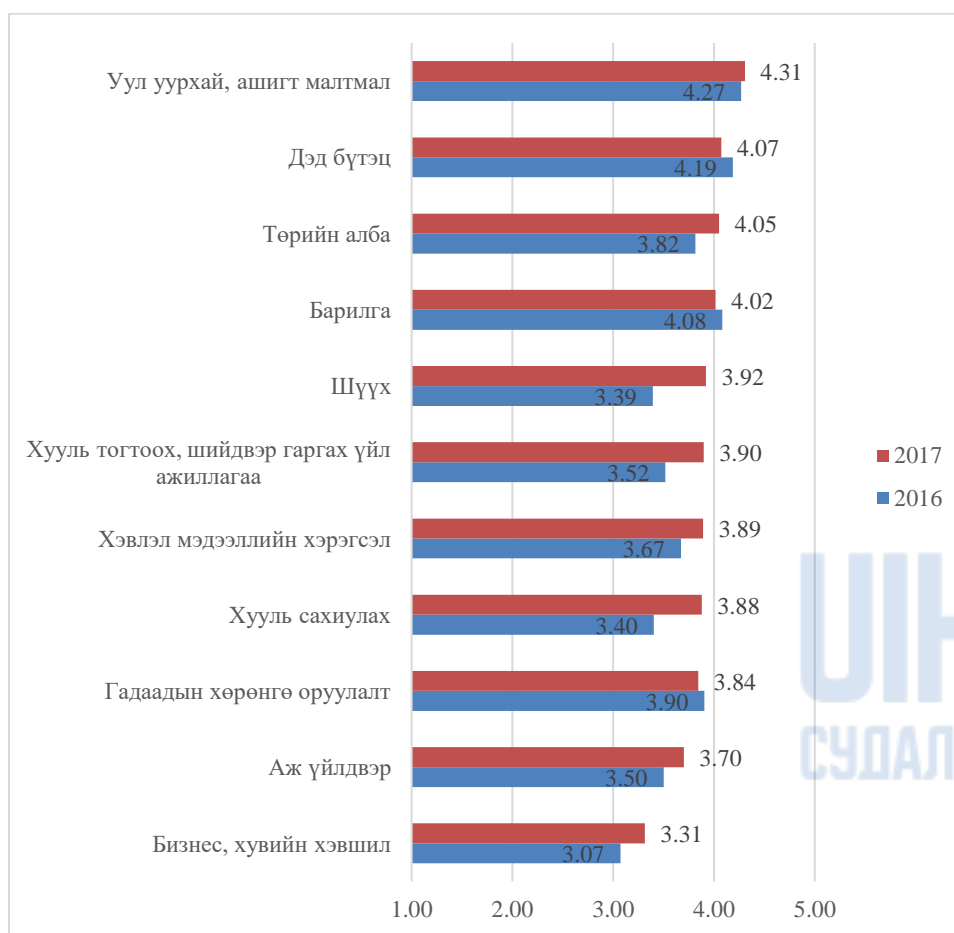

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 1.5 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН НӨЛӨӨЛӨЛ

Тодорхой салбар хүрээний үйл ажиллагаанд улс төрийн авлигын нөлөөллийн үзүүлэлт 3.92 гарч өмнөх оны үнэлгээнээс 0.20 пунктээр өссөн байна.

Нийт 11 салбар болон үйл ажиллагааны 8 чиглэлд нь авлига нөлөөлсөн байдлын үзүүлэлт өссөн сөрөг дүнтэй гарлаа. Тухалбал уул уурхай, ашигт малтмалын хүрээний үйл ажиллагаанд авлига нөлөөлсөн байдлын үнэлгээ 4.31 пункт, дэд бүтцийн салбарын үйл ажиллагаанд авлига нөлөөлсөн байдлын үнэлгээ 4.07 пункт, төрийн албаны үйл ажиллагаанд авлига нөлөөлсөн байдлын үнэлгээ 4.05 пункт гарчээ. Харин шүүхийн салбарт авлига нөлөөлсөн байдлын үнэлгээ 0.53 пунктээр, хууль сахиулах салбарт 0.47 пунктээр, хууль тогтоох, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд 0.38 пунктээр өссөн нь улс төрийн авлигын нөлөөллийн үзүүлэлт сөрөг гарахад хамгийн их нөлөөлжээ.

Зураг 8. Улс төрийн хүрээний авлигын нөхцөл байдал, /салбар, үйл ажиллагааны чиглэл/

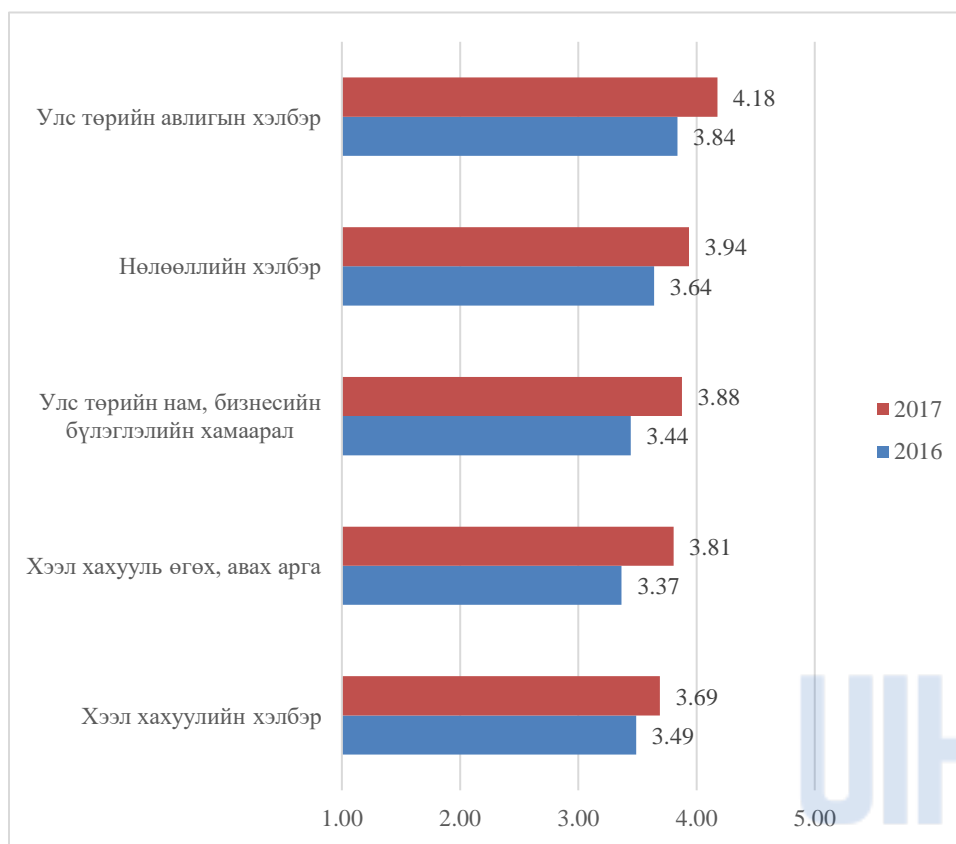

ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 2. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХЭЛБЭР

Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээнд дэх авлигын хэлбэрийн үзүүлэлт 3.92 гарч өмнөх оны үнэлгээнээс 0.34 пунктээр өссөн байна.

Улс төрийн авлигын хэлбэрийг нийт 5 дэд үзүүлэлтийн хүрээнд тодорхойлсон бөгөөд өнгөрсөн оноос улс төрийн авлигын хэлбэрийн үнэлгээ 0.34 пунктээр, нөлөөллийн хэлбэрийн үнэлгээ 0.29 пунктээр, улс төрийн нам, бизнесийн бүлэглэлийн хамааралын үнэлгээ 0.43 пунктээр, хээл хахууль өгөх, авах арга хэлбэрийн үнэлгээ 0.44 пунктээр, хээл хахуулийн хэлбэрийн үнэлгээ 0.20 пунктээр нэмэгдэж сөрөг дүнтэй гарчээ.

Зураг 9. Улс төрийн авлигын хэлбэрийн үнэлгээ

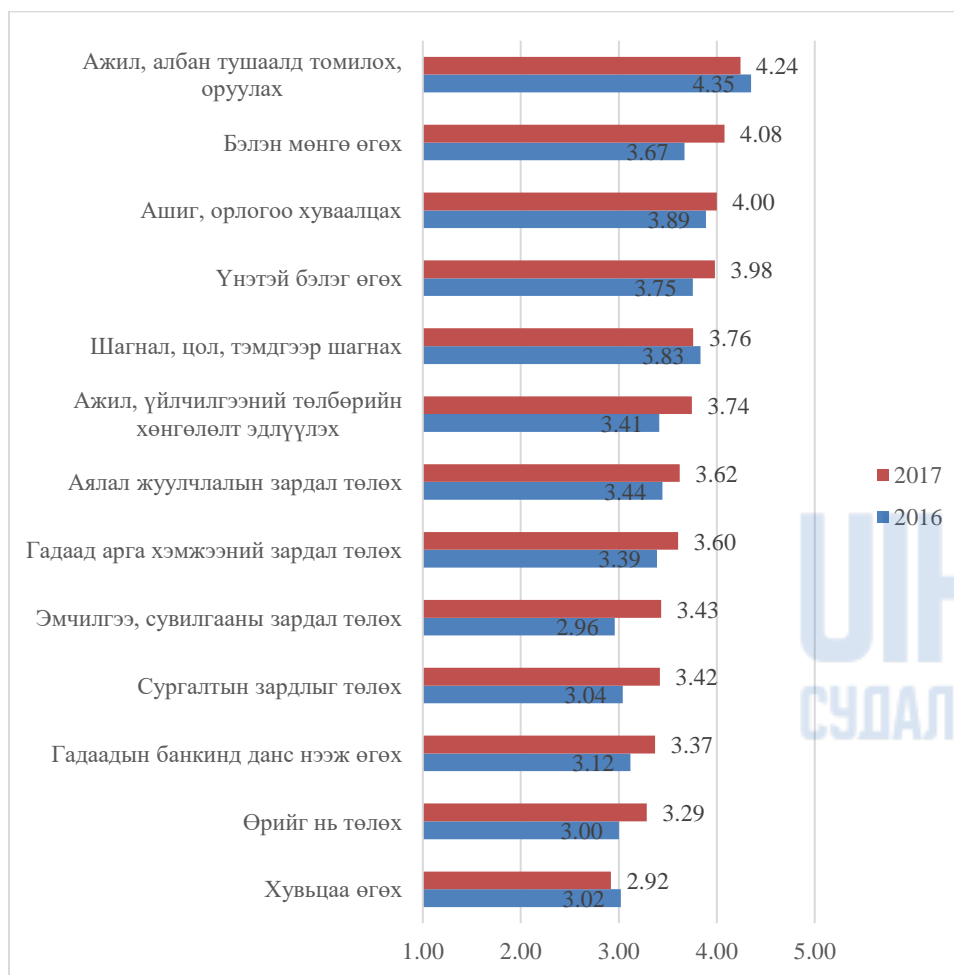
UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 2.1 ХЭЭЛ ХАХУУЛИЙН ХЭЛБЭЭР

Улс төрийн авлигын хүрээн дэх хээл хахуулийн хэлбэрийн үзүүлэлт 3.69 гарч өмнөх оноос 0.20 пунктээр өссөн байна.

Улс төрийн авлигын олон хэлбэр байгаагаас хамгийн түгээмэл гэж үзсэн дараах 13 хэлбэрийг сонгон үнэлүүлсэн. Улс төрийн авлигын хүрээн дэх хээл хахуулийн 3 хэлбэрийн үнэлгээ буурсан эерэг дүнтэй гарсан бол 10 хэлбэрийн үнэлгээ өссөн сөрөг дүнтэй гарчээ. Тухайлбал бэлэн мөнгө өгөх хэлбэрийн үнэлгээ 0.41 пункт, эмчилгээ, сувилгааны зардал төлөх хэлбэрийн үнэлгээ 0.47 пункт, сургалтын зардлыг төлөх хэлбэрийн үнэлгээ 0.38 пункт, ажил, үйлчилгээний төлбөрийн хөнгөлөлт эдлүүлэх хэлбэрийн үнэлгээ 0.33 пунктээр тус тус өссөн байна. Харин ажил, албан тушаалд томилох, оруулах хэлбэрийн үнэлгээ 0.11 пунктээр, хувьцаа өгөх хэлбэрийн үнэлгээ 0.10 пунктээр, шагнал, цол, тэмдгээр шагнах хэлбэрийн үнэлгээ 0.10 пунктээр тус бүр буурчээ.

Зураг 10. Хээл хахуулийн хэлбэрийн үнэлгээ

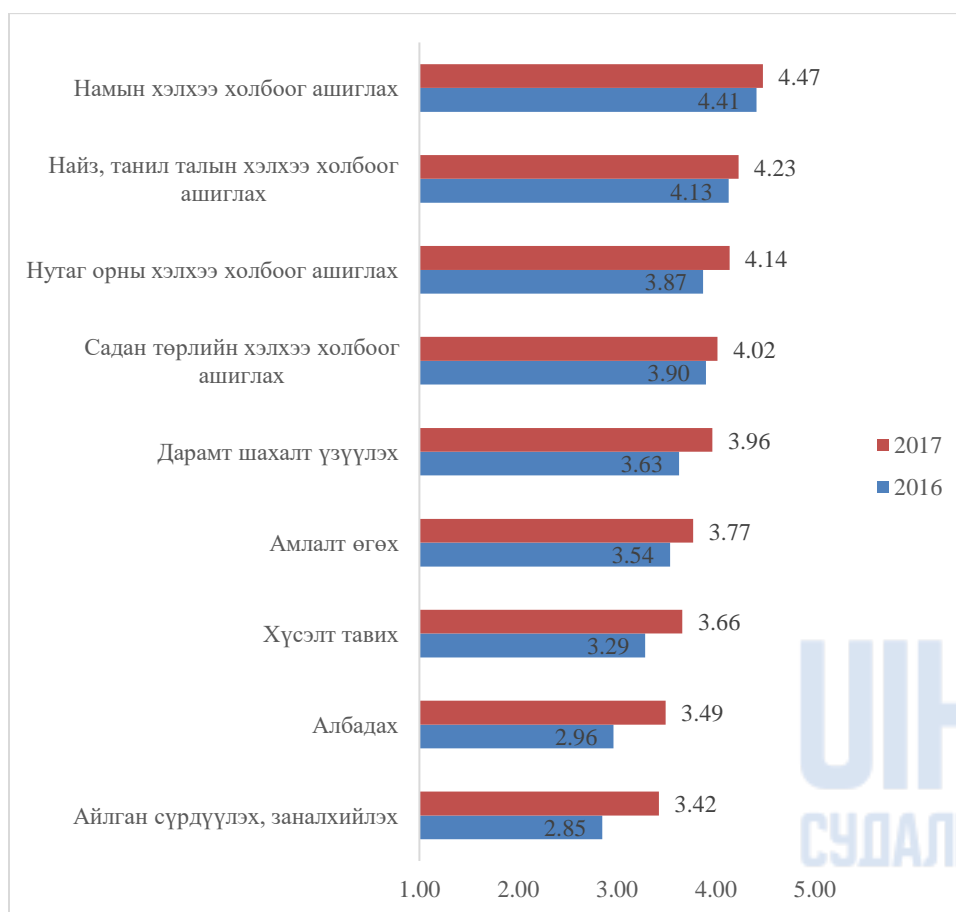

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 2.2 ХУУЛЬ БУС НӨЛӨӨЛЛИЙН ХЭЛБЭР

Улс төрчид, өндөр албан тушаалтнууд хувийн зорилгоор төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд нөлөөлөх нөлөөллийн үзүүлэлт 3.94 гарч өмнөх оноос 0.30 пунктээр өссөн байна.

Хууль бус нөлөөллийг тогтоох 9 дэд үзүүлэлт өмнөх оноос өссөн бөгөөд айлган сүрдүүлэх, заналхийлэх хэлбэрийн үнэлгээ 0.57 пункт, албадах хэлбэрийн үнэлгээ 0.53 пункт, дарамт шахалт үзүүлэх хэлбэрийн үнэлгээ 0.34 пункт, нутаг орны хэлхээ холбоог ашиглах хэлбэрийн үнэлгээ 0.27 пунктээр тус тус өссөн нь хууль бус нөлөөллийн үзүүлэлт сөрөг гарахад хамгийн их нөлөөлсөн байна.

Зураг 11. Хууль бус нөлөөллийн үнэлгээ

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 2.3 УЛС ТӨРИЙН НАМ, БҮЛЭГЛЭЛ, УЛС ТӨР, БИЗНЕС, ГЭМТ ХЭРГИЙН БҮЛЭГЛЭЛҮҮДИЙН ХАРИЛЦАА ХАМААРАЛ

Төрийн өндөр албан тушаалтнууд, улс төрчид болон улс төрийн нам, бүлэглэл, гадаад дотоод бизнесийн бүлэглэл, гэмт бүлэглэлийн харилцаа хамаарлын үзүүлэлт 3.88 гарч өнгөрсөн оноос 0.44 пунктээр өссөн байна.

Нийт 11 нөхцөл байдлын үнэлгээ бүгд өсч сөрөг дүнтэй гарсан байна. Тухалбал гаднын бизнесийн бүлэглэл Монголын улс төрийн нам /бүлэглэл/-ийг эрхшээлдээ оруулсан байдлын үнэлгээ 0.74 пункт, гадны улс төрийн бүлэглэл Монголын улс төрийн нам /бүлэглэл/-тай нэгдсэн байдлын үнэлгээ 0.67 пункт, гадны улс төрийн бүлэглэл Монголын улс төрийн нам /бүлэглэл/-ыг эрхшээлдээ оруулсан байдлын үнэлгээ 0.64 пункт, улс төрчид шүүгч болон хууль сахиулах байгууллагын албан тушаалтнуудтай хууль бус ашиг сонирхлоор нэгдсэн байдлын үнэлгээ 0.62 пункт, гаднын улс төрийн бүлэглэл Монголын улс төрийн нам /бүлэглэл/-тэй нэгдсэн байдлын үнэлгээ 0.47 пунктээр өссөн байна.

Хүснэгт 2. Нөхцөл байдлын үнэлгээ

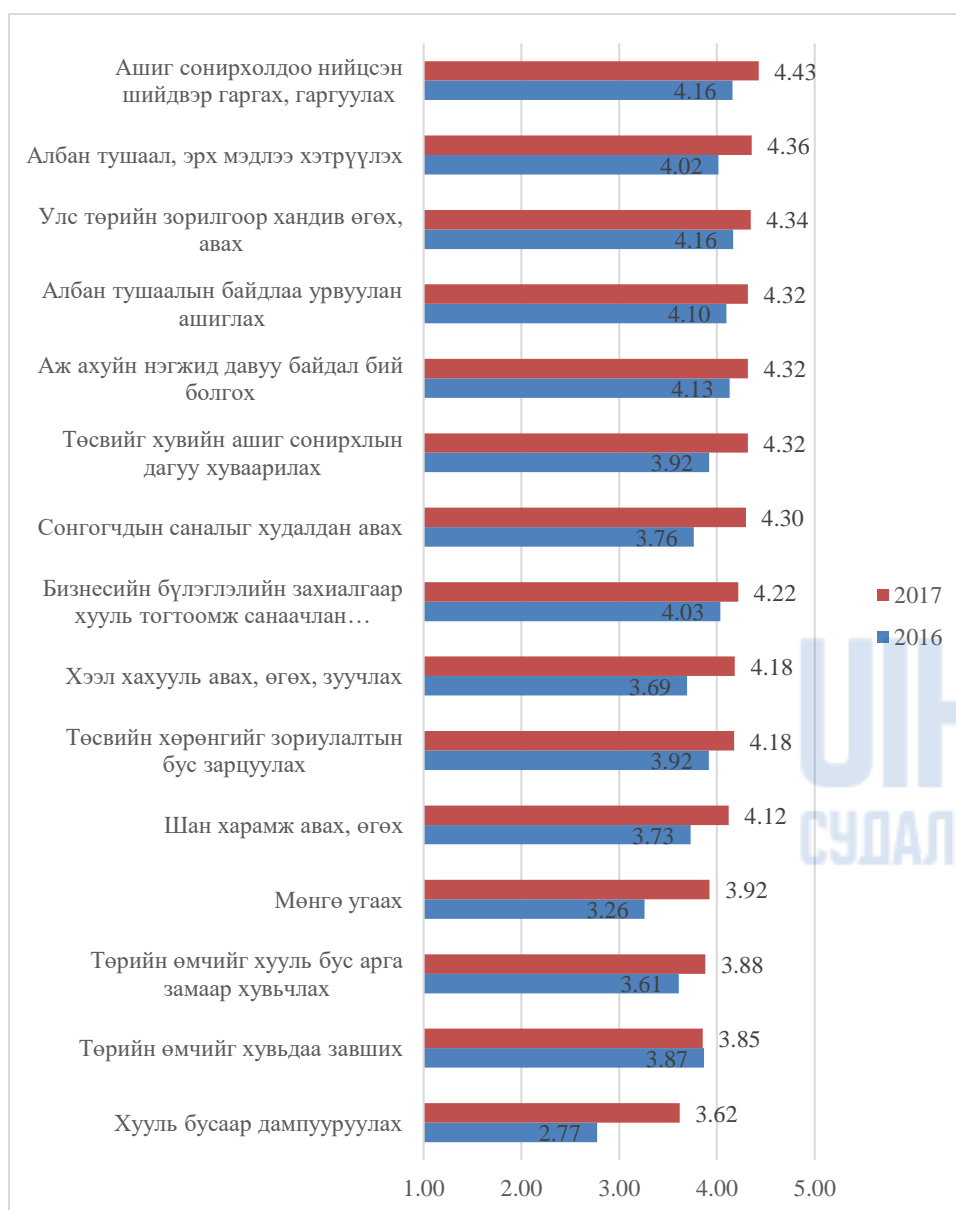
№		2016 он	2017 он	Өөрчлөлт
1.	Бизнесийн бүлэглэл улс төрчдийг эрхшээлдээ оруулсан	4.05	4.31	0.26
2.	Улс төрийн авлига нь илүү далд хэлбэрт шилжсэн	4.13	4.29	0.16
3.	Улс төрчид шүүгч болон хууль сахиулах байгууллагын албан тушаалтнуудтай хууль бус ашиг сонирхлоор нэгдсэн	3.67	4.29	0.62
4.	Улс төр, бизнесийн бүлэглэл нэгдсэн	4.23	4.27	0.04
5.	Улс төрчид бизнесийн бүлэглэлийг эрхшээлдээ оруулсан	3.61	3.79	0.18
6.	Гадны бизнесийн бүлэглэл Монголын улс төрийн нам /бүлэглэл/-ыг эрхшээлдээ оруулсан	2.93	3.68	0.74
7.	Гадны улс төрийн бүлэглэл Монголын улс төрийн нам /бүлэглэл/-ыг эрхшээлдээ оруулсан	2.88	3.53	0.64
8.	Гэмт бүлэглэл улс төрийн нам /бүлэглэл/-ыг эрхшээлдээ оруулсан	2.96	3.50	0.54
9.	Гадны бизнесийн бүлэглэл Монголын улс төрийн нам /бүлэглэл/-тай нэгдсэн	3.00	3.47	0.47
10.	Улс төрийн нам /бүлэглэл/ гэмт бүлэглэлийг эрхшээлдээ оруулсан	2.88	3.40	0.52
11.	Гадны улс төрийн бүлэглэл Монголын улс төрийн нам /бүлэглэл/-тай нэгдсэн	2.64	3.31	0.67

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 2.4 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХЭЛБЭР

Улс төрийн авлигын хэлбэрийн үзүүлэлт 4.18 гарч өнгөрсөн оноос 0.34 пунктээр өссөн үнэлгээтэй байна.

Нийт 15 үзүүлэлтийн 14 үзүүлэлт нь өссөн сөрөг дүнтэй гарсан бол 1 үзүүлэлт буурсан эерэг дүнтэй байна. Үүнд хууль бусаар дампууруулах хэлбэрийн үнэлгээ 0.85 пункт, мөнгө угаах хэлбэрийн үнэлгээ 0.66 пункт, сонгогчдын саналыг худалдан авах хэлбэрийн үнэлгээ 0.53 пунктээр тус бүр өссөн нь нийт үнэлгээнд нөлөөлөх гол хүчин зүйл болжээ. Харин төрийн өмчийг хувьдаа завших хэлбэрийн үнэлгээ 0.02 пунктээр буурсан байна.

Зураг 12. Улс төрийн хүрээн дэх авлигын хэлбэр

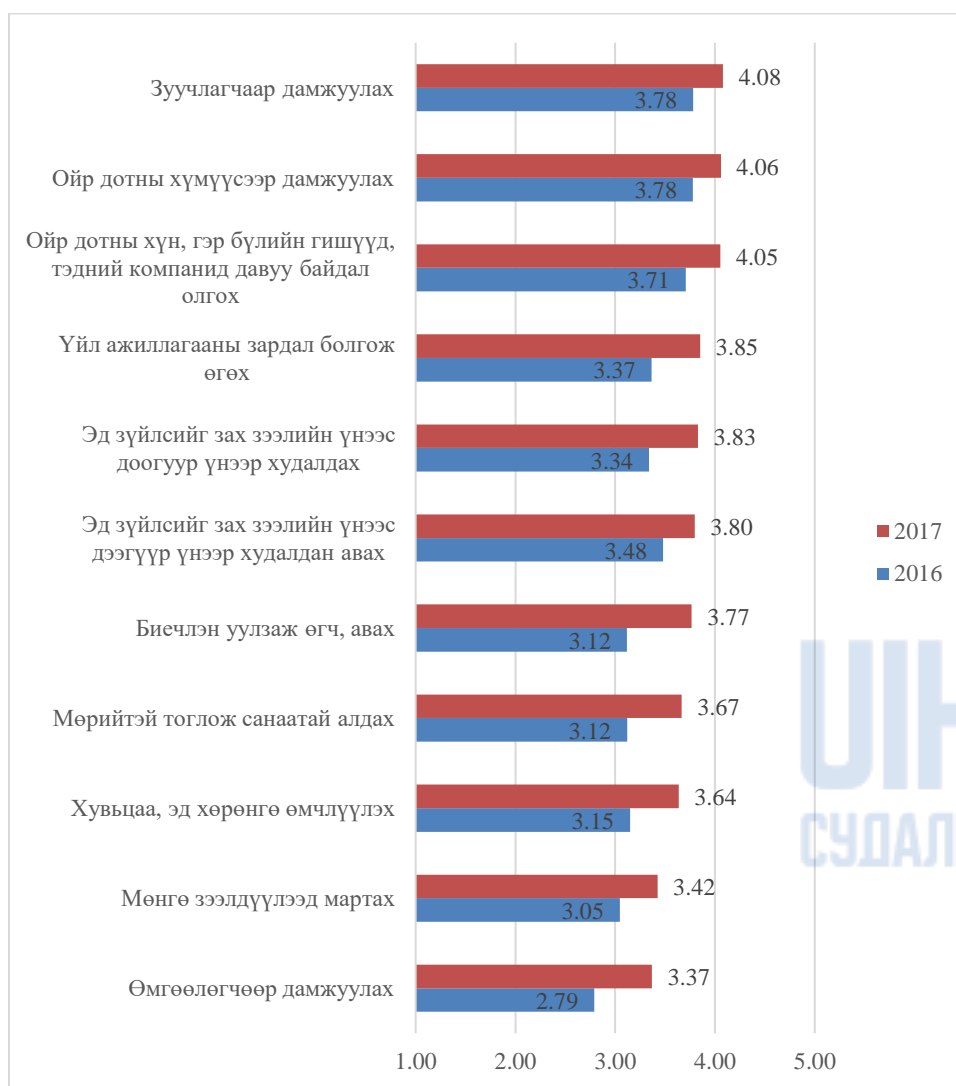

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 2.5 УЛС ТӨРИЙН ХҮРЭЭН ДЭХ ХЭЭЛ ХАХУУЛЬ ӨГӨХ, АВАХ АРГА

Улс төрийн хүрээний хээл хахууль өгөх, авах аргуудыг хэрэглэсэн байдлын үзүүлэлт 3.87 гарч өмнөх оноос 0.44 пунктээр өссөн байна.

Нийт 11 хэлбэрийн үзүүлэлт бүгд өсч сөрөг дүнтэй гарчээ. 2017 онд зуучлагчаар дамжуулах аргын үнэлгээ 4.08 пункт, ойр дотны хүмүүсээр дамжуулах аргын үнэлгээ 4.06 пункт гарсан нь хамгийн сөрөг үзүүлэлтүүд болжээ. Мөн биечлэн уулзаж өгч, авах аргын үнэлгээ 0.65 пунктээр, өмгөөлөгчөөр дамжуулах аргын үнэлгээ 0.58 пунктээр, мөрийтэй тоглож санаатай алдах хэлбэрийн үнэлгээ 0.55 пунктээр тус тус өсчээ.

Зураг 13. Улс төрийн хүрээнд хээл хахууль өгөх, авах аргуудын үнэлгээ

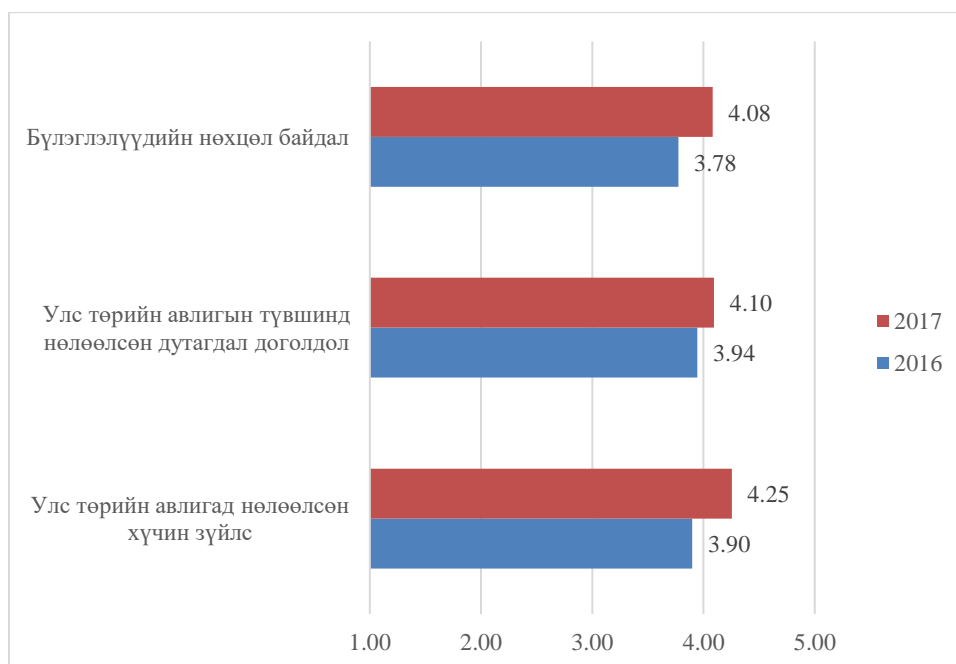

ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 3. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ШАЛТГААН, НӨХЦӨЛ

Улс төрийн авлигын түвшний шалгуураас шалтгаан нөхцөлийн үзүүлэлт 2017 онд 4.15 гарч өнгөрсөн оноос 0.26 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Улс төрийн авлигын шалтгаан, нөхцөлөөс бүлэглэлүүдийн нөхцөл байдлын үзүүлэлт 4.08 пункт гарч өмнөх оноос 0.36 пунктээр нэмэгджээ. Мөн улс төрийн авлигын түвшинд нөлөөлсөн дутагдал доголдолын үзүүлэлт 4.10 пункт, улс төрийн авлигад нөлөөлсөн хүчин зүйлсийн үзүүлэлт 4.25 пункт гарч өмнөх оны үзүүлэлтээс өссөн сөрөг дүнтэй байна.

Зураг 14. Шалтгаан, нөхцөл

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 3.1 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГАД НӨЛӨӨЛСӨН ХҮЧИН ЗҮЙЛС

Улс төрийн авлигад нөлөөлсөн хүчин зүйлсийн үзүүлэлт 4.25 гарч өнгөрсөн оноос 0.44 пунктээр өссөн байна.

2017 оны байдлаар УИХ-ын хууль санаачлах, тогтоох, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих үйл ажиллагаан дахь ашиг сонирхлын зөрчлийн үзүүлэлт 4.23 пункт гарч өмнөх оны үнэлгээнээс 1.35 пунктээр өссөн нь нийт үзүүлэлтэд хамгийн их нөлөөлсөн байна. Мөн сонгуулийн санхүүжилтийн механизмийн үнэлгээ 0.24 пункт, улс төрийн хүрэн дэх бизнес бүлэглэлүүдийн ашиг сонирхлын зөрчлийн үнэлгээ 0.39 пункт, намын санхүүжилтийн механизмын үнэлгээ 0.25 пунктээр тус тус өссөн байна.

Хүснэгт 3. Улс төрийн авлигад нөлөөлсөн хүчин зүйлсийн үнэлгээ

№		2016 он	2017 он	Өөрчлөлт
1.	Намын санхүүжилтийн механизм	4.31	4.56	0.25
2.	Албан тушаалын томилгоо (нам дотор болон төрийн албанд)	4.48	4.55	0.07
3.	Улс төрийн хүрэн дэх бизнес бүлэглэлүүдийн ашиг сонирхлын зөрчил	4.10	4.49	0.39
4.	Сонгуулийн санхүүжилтийн механизм	4.17	4.42	0.24
5.	Засгийн газрын шийдвэр гаргах үйл ажиллагаан дахь ашиг сонирхлын зөрчил	4.02	4.26	0.24
6.	Хууль хяналтын байгууллагын шийдвэр гаргах үйл ажиллагаан дахь ашиг сонирхлын зөрчил	3.49	4.25	0.76
7.	УИХ-ын хууль санаачлах, тогтоох, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих үйл ажиллагаан дахь ашиг сонирхлын зөрчил	2.88	4.23	1.35
8.	ИТХ-ын шийдвэр гаргах үйл ажиллагаан дахь ашиг сонирхлын зөрчил	3.71	4.07	0.37
9.	Сонгуулийн өнөөгийн тогтолцоо	3.72	4.02	0.30
10.	Хуулийн байгууллагын шийдвэр гаргах үйл явц	3.45	3.96	0.52
11.	Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны зохион байгуулалт	3.45	3.93	0.48

УИХМН
СУДАЛГААНЫ САН

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 3.2 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТҮВШИНД НӨЛӨӨЛЖ БУЙ ТӨРИЙН АЛБАН ДАХЬ ДУТАГДАЛ, ДОГОЛДОЛ

Улс төрийн авлигад төрийн үйл ажиллагааны нөлөөллийн үзүүлэлт 4.10 гарч өнгөрсөн оноос 0.16 пунктээр өссөн байна.

Төрийн үйл ажиллагааны дутагдал, доголдлыг 12 үзүүлэлтэд хамааруулж хэмжсэн бөгөөд үүнээс 11 үзүүлэлт өсөлттэй буюу сөрөг гарчээ. Шинжээчдийн үзэж байгаагаар хууль, журам зөрчсөн албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэдэггүй байдал, хуулийн хэрэгжилтэд тавих хяналт сул, төсвийн хөрөнгийн төлөвлөлт, зарцуулалтад тавих хяналт сул, албан тушаалтны үзэмжээр асуудлыг шийдвэрлэх боломж, төрийн албан хаагчийн ур чадвар дутмаг гэх зэрэг үзүүлэлтийг илүү сөргөөр үнэлсэн байна.

Хүснэгт 4. Улс төрийн авлигын түвшинд нөлөөлж буй төрийн албан дахь дутагдал, доголдол

№		2016 он	2017 он	Өөрчлөлт
1.	Хууль, журам зөрчсөн албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэдэггүй байдал	4.17	4.35	0.18
2.	Хуулийн хэрэгжилтэд тавих хяналт сул	4.08	4.33	0.26
3.	Төсвийн хөрөнгийн төлөвлөлт, зарцуулалтад тавих хяналт сул	4.03	4.21	0.18
4.	Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн доголдол	3.89	4.14	0.25
5.	Албан тушаалтны үзэмжээр асуудлыг шийдвэрлэх боломж	4.02	4.13	0.11
6.	Шийдвэр гаргах ажиллагааны ил тод байдал дутмаг	3.94	4.11	0.18
7.	Хүнд суртал	4.02	4.10	0.08
8.	Олон шат дамжлага, давхардал, хийдэл	4.09	4.03	-0.06
9.	Мэдээлэл нээлттэй, ил тод бус	3.83	4.00	0.17
10.	ТАХ-ийн ур чадвар дутмаг	3.74	3.94	0.20
11.	Албан хаагчийн цалин, орон сууц, нийгмийн баталгаа хангалтгүй	3.84	3.89	0.05
12.	Төрийн үйлчилгээний хүртээмж муу	3.69	3.85	0.16

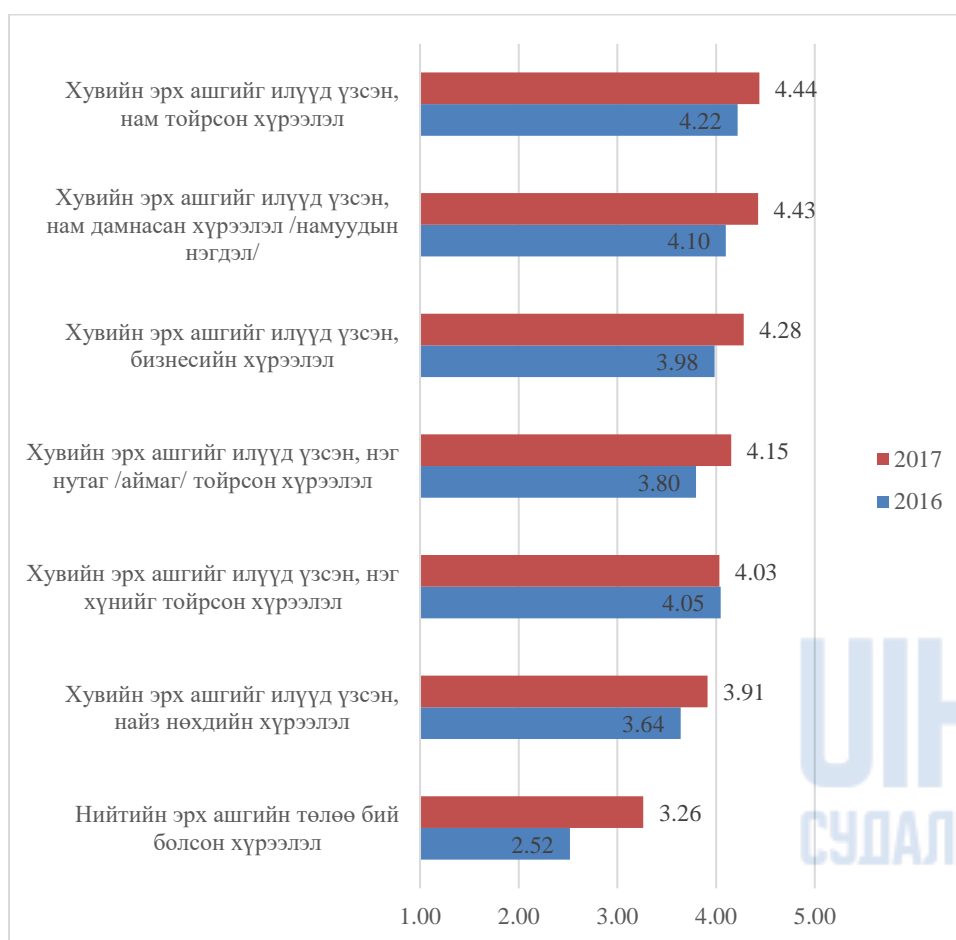
UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 3.3 УЛС ТӨРИЙН ХҮРЭЭН ДЭХ ХҮРЭЭЛЛҮҮДИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

Улс төрийн хүрэн дэх тодорхой ашиг сонирхолд хөтлөгдсөн хүрээллийн нөхцөл байдлын үзүүлэлт 4.08 гарч өнгөрсөн оноос 0.31 пунктээр өссөн байна.

Нийт 7 дэд үзүүлэлтээс 6 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ өссөн дүнтэй гарчээ. Хувийн эрх ашгийг илүүд үзсэн, нам тойрсон хүрээлэл, бизнесийн хүрээлэл, нам дамнасан хүрээлэл, нэг нутаг /аймаг/ тойрсон хүрээллийн нөлөөлөл их байсан гэж үзэж байгаа бол хувийн эрх ашгийг илүүд үзсэн, нэг хүнийг тойрсон хүрээллийн нөхцөл байдлын үнэлгээ буурсан дүнтэй байна.

Зураг 15. Улс төрийн хүрэн дэх хүрээлүүдийн нөхцөл байдал

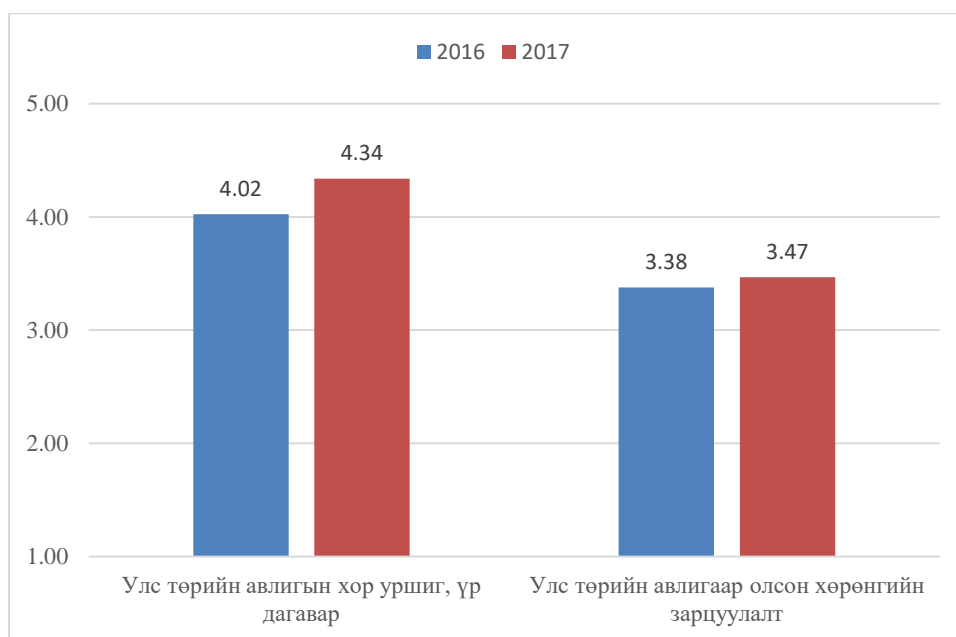

ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 4. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХОР УРШИГ, ҮР ДАГАВАР

Улс төрийн авлигын хор уршиг, үр дагаврын үзүүлэлт 2017 онд 3.91 гарч өнгөрсөн оноос 0.22 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Улс төрийн авлигын хор уршиг, үр дагаврын үнэлгээ 0.31 пунктээр, улс төрийн авлигаар олсон хөрөнгийн зарцуулалтын үнэлгээ 0.09 пунктээр өссөн нь авлигын хор уршиг, үр дагаврын үндсэн шалгуур үзүүлэлтэд сөргөөр нөлөөлжээ.

Зураг 16. Улс төрийн авлигын хор уршиг, үр дагавар

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 4.1 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХОР УРШИГ

Улс төрийн авлигын хор уршгийн үзүүлэлтийн үзүүлэлт 4.34 болж өнгөрсөн оноос 0.32 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Нийт 16 үзүүлэлтээс 15 үзүүлэлтийн үнэлгээ дунджаар 0.37 пунктээр нэмэгдсэн нь улс төрийн авлигын хор уршгийн үзүүлэлт сөрөг дүнтэй гарахад нөлөөлсөн байна. Тухайлбал нийгмийн дэг журам алдагдсан байдлын үнэлгээ 0.80 пунктээр, гэмт хэрэг нэмэгдсэн байдлын үнэлгээ 0.58 пунктээр, хүний эрхийн зөрчил нэмэгдсэн байдлын үнэлгээ 0.55 пунктээр тус тус өсчээ.

Зураг 17. Улс төрийн хүрээний авлигын улмаас учирсан хор уршиг, сөрөг үр дагаврын түвшин

ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ 4.2 УЛС ТӨРИЙН АВЛИГААР ОЛСОН ХӨРӨНГИЙН ЗАРЦУУЛАЛТ

Улс төрийн авлигаар олсон хөрөнгийн зарцуулалтын үзүүлэлт 3.47 гарсан нь өнгөрсөн оноос 0.09 пунктээр өссөн байна.

Нийт 19 үзүүлэлтээс 14 үзүүлэлтийн үнэлгээ өссөн сөрөг дүнтэй байна. Үүнээс гадаадын банканд хадгалах болон гадаадын оффшор банк, санхүүгийн байгууллагад хадгалах хэлбэрийг түгээмэл гэж шинжээчид үзсэн байна. Гэвч гадаадын банканд хадгалах хэлбэрийн үнэлгээ 0.35 пункт, гадаадын оффшор банк, санхүүгийн байгууллагад хадгалах хэлбэрийн үнэлгээ 0.21 пунктээр өмнө оноос буурсан эерэг дүнтэй гарчээ. Харин урлагийн бүтээл худалдан авах хэлбэрийн үнэлгээ 0.60 пункт, гэр бүлийн гишүүний сургалтын төлбөрт зарцуулах хэлбэрийн үнэлгээ 0.35 пункт, эмчилгээнд зарцуулах хэлбэрийн үнэлгээ 0.35 пунктээр тус тус өссөн нь улс төрийн авлигаар олсон хөрөнгийн зарцуулалтын үзүүлэлт сөрөг дүнтэй гарахад хамгийн ихээр нөлөөлсөн байна.

Зураг 18. Улс төрийн авлигаар олсон хөрөнгийн зарцуулалт

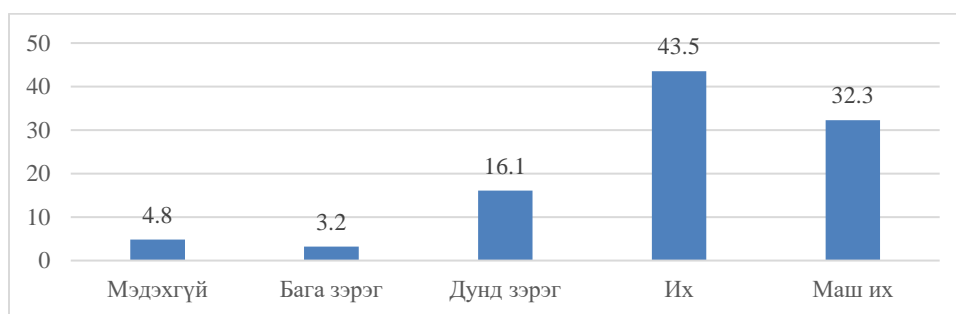
ХОЁР. БУСАД ҮЗҮҮЛЭЛТ

Дэд бүлгийн энэхүү хүрээнд улс төрийн авлигын үндсэн үзүүлэлтээс гаднах бусад үзүүлэлтийн үнэлгээгээр авлигын ерөнхий ойлголт, төсөөллийг гаргаж ирэхийг зорьсон юм.

АВЛИГЫН ТҮВШИН

Судалгаанд оролцсон нийт шинжээчдийн 43.5 хувь нь Монгол Улсад авлига их байна гэж үнэлсэн бол 32.3 хувь нь маш их гэж үзжээ. Судалгааны мэдээллээс дүгнэвэл арван шинжээч тутмын долоо нь Монгол Улсад авлига сүүлийн нэг жилийн хугацаанд түгээмэл байсан гэж үзэж байна.

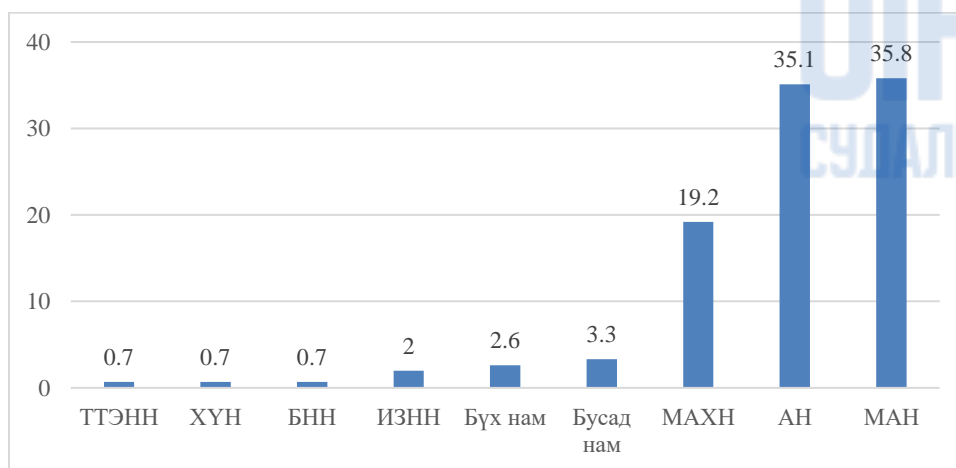
Зураг 19. Монгол Улс дахь авлигын түвшин

УЛС ТӨРИЙН НАМУУДЫН АВЛИГАД АВТСАН БАЙДАЛ

Судалгаанд оролцсон шинжээчдийн үнэлгээгээр 2017 онд улс төрийн намуудын авлигад автсан байдлыг тус бүрд нь тооцож үзвэл МАН 35.8 хувь, АН 35.1 хувь, МАХН 19.2 хувьтай эхний гурваг байрт жагсаж байна. Судалгааны мэдээллээс дүгнэвэл хамгийн их авлигад автсан намаар МАН болон АН-ыг тус тус нэрлэсэн байна.

Зураг 20. Монгол Улс дахь улс төрийн намуудын авлигад автсан байдал

АВЛИГЫН ХҮРЭЭНИЙ ТҮГЭЭМЭЛ БАЙДАЛ

Монгол Улсын авлигыг ерөнхий хандлагын зэрэгцээ цар хүрээгээр нь тодорхойлохыг зорьсон юм. Улс орны авлига ямар түвшинд байгаа нь цар хүрээний тархацтай шууд холбоотой юм. Нийт 11 дэд хүрээнээс улс төрийн намыг 90.7 хувь, засгийн газрыг 79 хувь, Улсын Их Хурлыг 65.6 хувь нь авлигын тархалтын үзүүлэлтээр хамгийн өндөр гэж үзжээ. Харин төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлийн хүрээнд харьцангуй бага гэж үнэлж байна. Шинжээчдийн үнэлгээнээс үзвэл төрийн дээд шатны байгууллага болон улс төрийн намын хүрээнд авлига илүү түгээмэл байсан гэж дүгнэж болохоор байна.

Хүснэгт 5. Сүүлийн нэг жилийн хугацаан дахь авлигын нөхцөл байдал

	Мэдэхгүй	Огт үгүй	Бага зэрэг	Дунд зэрэг	Их	Маш их
1. Улс төрийн нам	4.7	-	1.6	3.1	26.6	64.1
2. Засгийн газар	8.1	-	1.6	11.3	35.5	43.5
3. Прокурор	28.3	-	2.2	8.7	26.1	34.8
4. Улсын их хурал	29.5	-	-	8.2	29.5	32.8
5. Төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн өмчийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгж	11.5	-	6.6	16.4	32.8	32.8
6. Орон нутгийн төрийн захиргааны удирдлага	16.1	-	6.5	19.4	27.4	30.6
7. Нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллага	16.7	-	2.4	16.7	38.1	26.2
8. Шүүх	24.6	-	1.6	19.7	27.9	26.2
9. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл	12.5	-	10.9	21.9	29.7	25
10. Хувийн хэвшил	16.1	6.5	29	19.4	16.1	12.9
11. Төрийн бус байгууллага	24.2	8.1	22.6	21	12.9	11.3

БИЗНЕС ЭРХЛЭГЧДИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЯВЦАД ЗАРЦУУЛЖ БУЙ АВЛИГЫН ХЭМЖЭЭ

Бизнес эрхлэгчдийн үйл ажиллагааны явцад өгч буй авлигын үнэлгээг тооцож үзвэл тендерт шалгаруулалтад ялахад, тусгай зөвшөөрөл авахад үйл явцад, төсөл хөтөлбөрт хамрагдахад илүү өндөр авлига өгдөг гэжээ.

Хүснэгт 6. Бизнес эрхлэгчдээс авлигад зарцуулсан мөнгөний хэмжээ /хувь/

	Мэдэхгүй	5 хүртэлх хувь	6-10 хувь	11-15 хувь	16-20 хувь	21 дээш хувь
1. Төсөл хөтөлбөрт хамрагдах	19.0	3.2	36.5	19.0	11.1	11.1
2. Тендерт шалгаруулалтад ялахад	18.8	4.7	17.2	25.0	17.2	17.2
3. Зээл авахад	22.2	22.2	19.0	19.0	11.1	6.3
4. Өр төлбөр барагдуулах, иргэний нэхэмжлэл шийдвэрлүүлэхэд	30.8	15.9	19.0	17.5	9.5	6.3
5. Татвараас чөлөөлүүлэх, буруулахад	30.2	14.3	19.0	20.6	4.8	11.1
6. Хяналт шалгалтаар зөрчил дутагдалгүй гарахад	18.8	15.6	12.5	28.1	9.4	15.6
7. Тусгай зөвшөөрөл авахад	20.6	9.5	14.3	15.9	14.3	25.4
8. Бараа ажил, үйлчилгээ хүлээлгэн өгөхөд	20.6	12.7	22.2	20.6	12.7	11.1
9. Гадаадаас ажиллах хүч авахад	40.0	7.9	19.0	12.7	12.7	6.3

ХЭЭЛ ХАХУУЛЬД ЗАРЦУУЛСАН МӨНГӨНИЙ ХЭМЖЭЭ

Хээл хахуульд өгч буй мөнгөн дүнг тооцож үзвэл тусгай зөвшөөрөл авахад, ашиг сонирхолдоо нийцүүлсэн хууль тогтоомж, шийдвэр гаргуулахад, шүүхэд хэргийг хэрэгсэхгүй болгох зэрэгт хамгийн их хэмжээний мөнгө авлигад зарцуулдаг гэж шинжээчид хариулжээ.

Хүснэгт 7. Бизнес эрхлэгчдээс авлигад зарцуулсан мөнгөний хэмжээ /зорилгоор/, сая төгрөгөөр

	Мэдэхгүй	1 сая хүртэл	1-5 сая	5-10 сая	10-20 сая	20-50 сая	50 саяас их
1. Ажил, албан тушаалд ороход	25.0	1.6	23.4	15.6	14.1	7.8	12.5
2. Тусгай зөвшөөрөл авахад	33.9	8.1	21.0	9.7	8.1	19.4	33.9
3. Ашиг сонирхолдоо нийцүүлсэн хууль тогтоомж, шийдвэр гаргуулахад	38.7	1.6	3.2	4.8	6.5	1.6	43.5
4. Шүүхэд хэргийг хэрэгсэхгүй болгоход	50.0	-	6.5	4.8	4.8	11.3	22.6
5. Хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах шатанд хэргийг хэрэгсэхгүй болгоход	45.2	1.6	11.3	6.5	6.5	12.9	16.1
6. Эрүүгийн хэрэг үүсгэхэд	54.1	3.3	6.6	9.8	4.9	8.2	13.1
7. Гэмт хэрэг зөрчлийг нуун дарагдуулахад	49.2	1.6	9.8	3.3	4.9	8.2	23.0
8. Хуурамч бичиг баримт үйлдэхэд	50.0	1.9	17.3	11.5	1.9	7.7	9.6

ДЭЭД ТҮВШНИЙ АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Шинжээчид улс төрийн хүрээн дэх авлигыг бууруулахад олон төрлийн арга хэмжээ шаардлагатай гэж үзсэн бөгөөд үүнээс ур чадварт үндэслэн томилгоо хийх тогтолцоог бүрдүүлэх, төрийн үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт шилжүүлэх, Хууль хяналтын байгууллагын чадавхийг сайжруулах, төрийн үйл ажиллагааны ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх зэргийг илүү үр дүнтэй гэж үзэж байна.

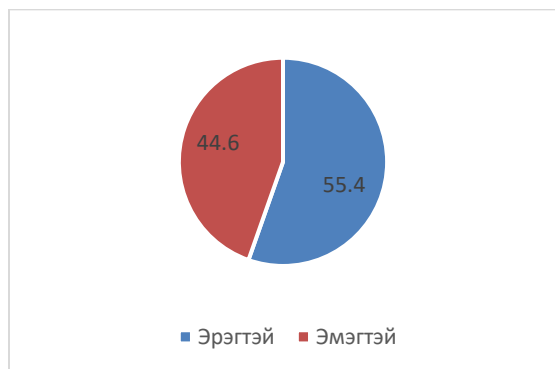
Зураг 21. Авлигыг бууруулахад шаардлагатай арга хэмжээ

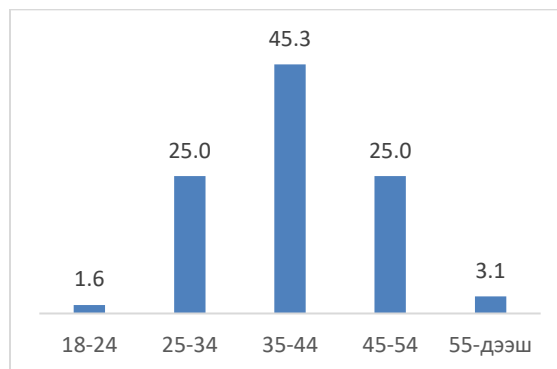
ГУРАВ. ШИНЖЭЭЧДИЙН ТАЛААРХ ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Судалгаанд оролцсон шинжээчдийг хүн ам зүйн байдлаар авч үзвэл 55.4 хувь нь эрэгтэй, 44.6 хувь нь эмэгтэй байна. Харин насны бүтцийн хувьд 35-44 насныхан 45.3 хувийг эзэлж байгаа бол 45-54 насныхан 25.0 хувьтай хамрагдсан байна.

Зураг 22. Шинжээчдийн хүйс

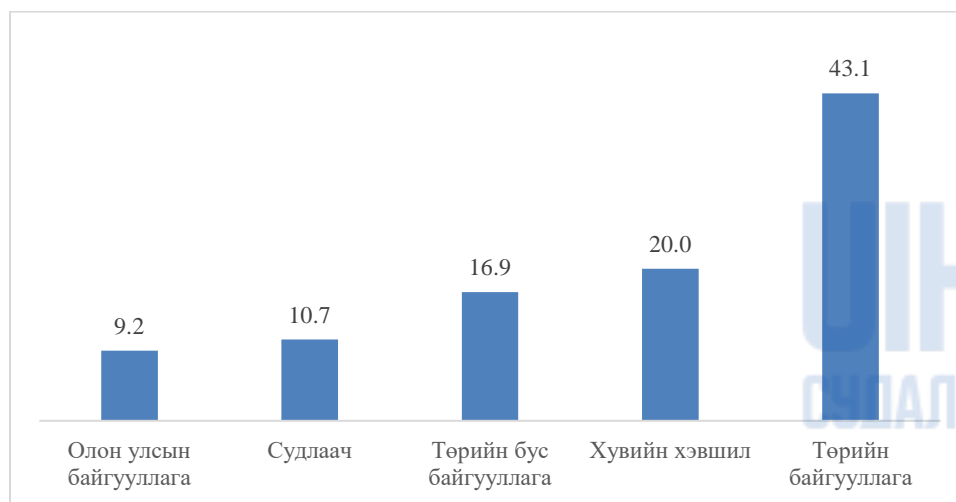

Зураг 23. Шинжээчдийн нас

Төрийн байгууллагад ажиллагсад 43.1 хувь, төрийн бус байгууллагад ажиллагсад 16.9 хувь, хувийн хэвшилд ажиллагсад 20.0 хувьтай, олон улсын байгууллагад ажиллагсад 9.2 хувь, судлаачид 10.7 хувьтай оролцжээ.

Зураг 24. Шинжээчдийн ажиллаж буй салбар

ДҮГНЭЛТ

Монгол Улсын улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшин өнгөрсөн буюу 2016 оны үзүүлэлтээс 0.32 пунктээр өндөр гарлаа.

Улс төрийн авлигын түвшинд нөлөөлж буй шалтгаан нөхцөл, илрэн гарч буй хэлбэр, хамарч буй цар хүрээ, учруулж буй хор уршиг гэсэн үндсэн шалгуур үзүүлэлтүүд бүгд өссөн нь Монгол Улсад дээд түвшний авлига улам бүр хүрээгээ тэлж, улс оронд учруулж буй сөрөг үр дагавар нэмэгдсэнийг илтгэж байна.

Монгол Улсын Их Хурал, засгийн газар /яам, агентлаг/, улс төрийн нам, шүүх, хуулийн байгууллага зэрэг дээд шатны салбар хүрээнд улс төрийн авлигын түвшин бусад төрийн институтээс харьцангуй өндөр байгаа нь улс орны нийгэм, эдийн засгийг удирдан чиглүүлэх үйл ажиллагааны хүрээнд улс төрийн авлигын нөлөөлөл хамгийн их байна гэж дүгнэж болохоор байна.

Монгол Улсад албан ёсны бүртгэлтэй улс төрийн намуудаас парламентад суудалтай, түүнчлэн засгийн эрх барьж байгаа Монгол Ардын Нам,, мөн парламентад суудалтай Ардчилсан нам, Монгол Ардын Хувьсгалт Нам авлигад хамгийн ихээр автсан байгаа нь Монголын улс төрийн хүрээний үйл ажиллагаа хувийн эрх ашгаа улс төрийн намын ашиг сонирхлын дор далдалсан нэг нам, эсхүл намууд дамнасан бүлэглэл, хүрээллүүдийн үйл ажиллагаа болж хувирсантай холбоотой гэж үзэж байна.

Улс төрийн авлигын хор уршиг нь улс орны эдийн засгийн хүч чадлыг сулруулж, төрийн албаны чадавхийг бууруулаад зогсохгүй Монгол Улсын нэр хүнийг олон улсын түвшинд унасан ноцтой хор уршиг сөрөг үр дагаврыг бий болгож байна.

Шинжээчид улс төрийн авлигыг бууруулахад олон төрлийн арга хэмжээ шаардлагатай гэж үзсэн бөгөөд үүнээс ур чадварт үндэслэн томилгоо хийх тогтолцоог бүрдүүлэх, төрийн үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт шилжүүлэх, хууль хяналтын байгууллагын чадавхийг сайжруулах, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагыг чангатгах зэрэг асуудлыг илүү анхаарах шаардлагатай гэж онцолж байна.

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР